

NÅR LIVET SLUTTER

- en guide

Om os

Landsforeningen Liv&Døds formål er at virke for en værdig afsked med livet. Vi arbejder bl.a. for:

- at sikre alle mennesker en værdig afslutning på livet
- at hjælpe mennesker med at få deres sidste vilje opfyldt
- at nedbryde tabuet omkring døden
- at informere om forhold i forbindelse med død og begravelse.

Hvad kan du bruge guiden til?

Denne guide giver dig viden og vejledning om en lang række forhold, du kan tage stilling til og hånd om før, ved og efter et dødsfald. Guiden giver ikke svaret på alt, men forsøger at dække de mest nødvendige oplysninger, som man kan have brug for i forbindelse med et dødsfald.

Vi opdaterer løbende guiden, når fx lovgivningen eller satserne på området ændrer sig.

Landsforeningen Liv&Død
Februar 2022

FØR DØDSFALDET

I den første del kan du blive klogere på nogle af de områder, hvor du med fordel kan forberede dig på den dag, hvor du selv eller dine kære skal sige farvel til livet. Du kan også læse om de muligheder, der er for at få hjælp til at drage omsorg for en døende person og om at tage stilling til fx organdonation og livsforlængende behandling.

VED DØDSFALDET

I anden del kan du finde vejledning til, hvis du som pårørende eller fagperson står med en person, der er død. Her kan du fx se, hvilke papirer, der skal udfyldes, hvad bedemanden kan hjælpe med, hvilke typer begravelser, der kan vælges imellem, hvordan en mindesammenkomst kan afholdes og om tilskud til begravelsesomkostningerne.

EFTER DØDSFALDET

I tredje og sidste del kan du læse om en række såvel praktiske som mere personlige forhold, man kan tage stilling til og håndtere i tiden efter, at en person er død. Du kan fx blive klogere på, hvordan skifteretten håndterer afdødes bo, finde information om sorggrupper og psykologhjælp og læse om, hvordan den døde kan mindes.

FØR DØDSFALDET

MIN SIDSTE VILJE	7
Ikke juridisk bindende.....	8
DIGITAL ARV	8
Hvem kan få adgang til den digitale arv?.....	8
Hvad sker der med e-Boks i forbindelse med et dødsfald?	9
Hvad sker der med Facebook, når man dør?	9
Hvordan omdannes en Facebook-konto til en mindeside?	9
Facebook udleverer ikke kodeord.....	10
Google.....	10
LinkedIn.....	10
OPSPARING TIL EGEN BEGRAVELSE/BISÆTTELSE.....	11
PASNING AF DØENDE I HJEMMET.....	11
Orlov til at passe og pleje en døende i hjemmet.....	11
TESTAMENTE/ARV	12
Forskellige typer testamenter - eksempler:.....	12
ORGANDONATION.....	13
Tilladelse til donation	13
Hvornår er man hjernedød?	13
Organer må ikke købes eller sælges i Danmark.....	13
OBDUKTION	14
To slags obduktioner.....	14
Hvornår må obduktion foretages?.....	14
Tilkendegivelse om obduktion	14
DONATION AF LEGEMET TIL MEDICINSK FORSKNING	15
Hvem kan modtage erklæringen om donation af legeme?	15
Tidsfrist for donation	15
Bedemanden sørger for transport og information.....	15
BEHANDLINGSTESTAMENTE.....	15
Hvad er et behandlingstestamente?.....	15
Hvornår træder behandlingstestamentet i kraft?.....	16
Hvis man vil oprette et behandlingstestamente	16

VED DØDSFALDET

DØDSATTEST	17
Dødsfald i udlandet	17
ANMODNING OM BEGRAVELSE/LIGBRÆNDING	18
Hvem skal anmelde dødsfaldet?	18
Godkendelse af anmodningen	18
BEDEMAND & BESTILLING AF BEGRAVELSE/BISÆTTELSE	18
I kiste	19
Bedemandens ydelser	19
Intet krav om bedemand	19
DØDSANNONCER	20
Dødsannoncer i aviser	20
Dødsannoncer på nettet	20
KONTI SPÆRRES	20
KISTEN	20
Valg af kiste	20
Udsmykning af kisten	21
Hvad må man have med i kisten?	21
BORGERLIG BEGRAVELSE/BISÆTTELSE	21
Borgerlig højtidelighed i kapel eller eget hjem	21
Planlægning af den borgerlige højtidelighed	21
Bedemanden som koordinator	21
RELIGIØS BEGRAVELSE/BISÆTTELSE	21
Begravelse/bisættelse i folkekirken	22
Præsten er ansvarlig for begravelseshandlingen	22
Tid og sted for begravelsen/bisættelsen	22
KOMMUNAL BEGRAVELSE/BISÆTTELSE	22
Afdødes ønske om begravelsesform skal respekteres	22
Efterlysning af pårørende	22
Bliver der afholdt en højtidelighed?	23
MINDESAMMENKOMST	23
GRAVPLADSER/ASKESPREDNING	23
Fredningstid (gravfred)	24
Sådan kan asken anbringes	24
På kirkegården:	24
I skoven:	24
I havet:	24
Deling af asken	25
Urnedesættelse på privat grund	25

Ingen aske i hjemmet.....	25
Sådan kan kisten anbringes.....	25
BEGRAVELSESHJÆLP	25
Formueberegning.....	25
Udbetaling af begravelseshjælpen.....	26
ØVRIGE TILSKUD TIL BEGRAVELSEN/BISÆTTELSEN.....	26
Sygesikringen danmark.....	26
Fagforeninger.....	26
Opsparing til begravelse/bisættelse.....	26

EFTER DØDSFALDET

SKIFTERETTEN.....	27
Skiftefuldmagt.....	27
Må man råde over afdødes ejendele?.....	27
Hvilke oplysninger skal skifteretten bruge?	27
Er der oprettet testamente?.....	28
Mødet i skifteretten – hvilken skifteform?	28
Skifteattest.....	28
Skift af dødsboet.....	29
Retsafgift og boafgift.....	29
SORGRUPPER.....	29
PSYKOLOGHJÆLP	29
AT MINDES DEN DØDE.....	30
Gravstedet.....	30
Mindested i hjemmet.....	30
Mindesteder fx ved havet eller i haven.....	30
Mindebog med billeder og historier om afdøde.....	30
Minder på nettet.....	30
Mindepladser.....	30
Ritualer	30
Allehelgensdag.....	30
HVIS DU VIL VIDE MERE.....	31
Funebariet.....	31

FØR DØDSFALDET

I denne del kan du blive klogere på nogle af de områder, hvor du med fordel kan forberede dig på den dag, hvor du selv eller dine kære skal sige farvel til livet. Du kan også læse om de muligheder, der er for at få hjælp til at drage omsorg for en døende person og om at tage stilling til fx organdonation og livsforlængende behandling.

Min Sidste Vilje

– en hjælp til de nærmeste

De efterladte skal træffe mange beslutninger i forbindelse med et dødsfald. For at gøre den sidste afsked til et varmt og personligt minde om afdøde, er det vigtigt, at det er de bedste beslutninger, der bliver truffet.

Formularen [Min Sidste Vilje](#) er en hjælp til at beskrive sine ønsker til sin begravelse/bisættelse. Det er vores erfaring, at jo mere man selv har bestemt og valgt på forhånd, jo mere hjælper man sine pårørende i den svære situation, de vil befinde sig i efter et dødsfald, når der skal planlægges en begravelse/bisættelse.

I Min Sidste Vilje kan man bl.a. tage stilling til følgende spørgsmål:

- Begraves eller kremeres/brændes?
- Hvilken kiste?
- Hvilken urne?
- Hvilket tøj skal man have på?
- Hvordan skal kisten pyntes?
- Hvor skal højtideligheden afholdes?
- Skal højtideligheden foregå i stilhed?
- Skal der være en præst til stede?
- Hvilke salmer eller sange skal synges?

- Skal der indrykkes en dødsannonce?
- Hvilken kirkegård og hvilken gravstedsform?
- Skal asken strøs over havet?
- Skal der afholdes mindesammenkomst?

Formularen kan downloades som PDF-fil på Landsforeningen Liv&Døds hjemmeside livogdød.dk.

De fleste pårørende ønsker at respektere og afholde en højtidelighed, som afdøde selv har ønsket det. Man bør derfor fortælle sine nærmeste, at man har udfyldt Min Sidste Vilje, hvilke ønsker man har, og hvor formularen bliver opbevaret, ligesom man med fordel kan give en kopi til en nærtstående.

Det anbefales at opbevare Min Sidste Vilje privat. Det kan fx være en god ide at gemme en kopi af Min Sidste Vilje sammen med personlige papirer som dåbsattest, vielsesattest m.v. Disse papirer skal benyttes, når afdødes pårørende til sin tid skal til at arrangere begravelsen/bisættelsen.

Ikke juridisk bindende

Min Sidste Vilje er ikke juridisk bindende på samme måde som et testamente. Afdødes pårørende kan kun opfylde ønskerne, hvis de 1) ikke overstiger de økonomiske midler; der er til rådighed, og 2) de er mulige at udføre ud fra gældende regler og love samt på en etisk korrekt måde.

Digital arv

Når der sker et dødsfald, efterlader afdøde sig ofte diverse elektroniske data i form af billeder, e-mails, dokumenter (fx i e-Boks), hjemmesider, profiler på sociale medier (Facebook, LinkedIn, Twitter, Instagram, online dating m.v.), personlig computer osv. Disse data kan betegnes digital arv.

En del af den digitale arv kan bestå af personlige dokumenter, som tidligere generationer i højere grad havde liggende som fysiske ting, man kunne 'tage og føle på', fx et fotoalbum i reolen eller en papkasse på loftet med gamle breve. Efterhånden som en større og større del af denne arv bliver elektronisk, er der behov for at overveje, hvad der skal ske med den, når man dør.

Hvem kan få adgang til den digitale arv?

Hvis de pårørende i forbindelse med et dødsfald skal kunne få adgang til den digitale arv, er det vigtigt, at man sørger for at nedskrive sine brugernavne og adgangskoder – fx i [Min Sidste Vilje](#) – og gemmer dem sammen med sine personlige papirer. Man kan også give oplysningerne til en pårørende, man stoler på, eller en advokat.

Hvis der er elektroniske dokumenter af privat karakter (fx personlige breve eller billeder), som skal slettes helt, kan man, ligesom med fysiske ejendele, foretage en løbende sortering og oprydning. På vores hjemmeside kan man finde yderligere information om, hvad digital arv er, og få gode råd til, hvad der kan gøres for at håndtere den digitale arv. [Læs mere her.](#)

Hvad sker der med e-Boks i forbindelse med et dødsfald?

Når der sker et dødsfald, bliver alle adgange til afdødes e-Boks slettet. Det gælder både for afdødes egen adgang og personer med læseadgang. Myndigheder kan ikke længere sende digital post. Afdødes e-Boks opbevares i fem år, hvorefter e-Boks sletter den.

Mens man lever, kan man logge ind på sin e-Boks og her vælge at dele relevante mapper og dokumenter med udvalgte pårørende. I forbindelse med et dødsfald kan afdødes pårørende søge om at få adgang eller afmelde e-Boks. Det sker via en anmodning på [e-Boks' hjemmeside](#).

Skal e-Boks afmeldes, skal de pårørende i forbindelse med anmodningen indsende en kopi af skifteretsattesten.

Har man mistet sin ægtefælle og ønsker adgang til afdødes e-Boks, skal der i forbindelse med anmodningen om adgang indsendes en kopi af skifteretsattesten om uskiftet bo. Har den efterladte indsat en anden til at bestyre skiftet, fx en datter eller søn, skal der indsendes en skiftefuldmagt.

Hvad sker der med Facebook, når man dør?

Facebook er en af de sociale medier, som anvendes af mange. Facebook fungerer på den måde, at mediet fx automatisk foreslår personer, der er på Facebook, at tilføje andre Facebook-profiler til deres online vennekreds – og det gælder også personer, der er døde i det virkelige liv. For nogle kan det være forkert eller anstødeligt at blive mindet om en afdød på denne måde.

Nogle pårørende ønsker at få slettet deres afdøde familiemedlemmers Facebook-konto. Det kan man anmode om ved at udfylde en [formular på Facebook](#). I formularen skal der stå afdødes fulde navn, e-mailadressen, der er tilknyttet profilen, samt web-adressen på afdødes Facebook-profil. Den pårørende, som ansøger om at få slettet afdødes Facebook-konto, skal desuden kunne dokumentere at være nærmeste familie til den døde eller være den person, der bestyrer dødsboet. Det sker ved at vedlægge en kopi af et af fx følgende dokumenter:

- Afdødes dødsattest
- Afdødes fødselsattest
- Fuldmagt

Hvis Facebook godkender anmodningen, vil afdødes Facebook-konto og al tilknyttet indhold blive fjernet.

Hvordan omdannes en Facebook-konto til en mindeside?

I forbindelse med en persons dødsfald sker det ofte, at afdødes venner benytter vedkommendes Facebook-side til at udtrykke deres sorg i form af fx kondolerende ord eller genopfriskning af gode minder om den døde.

En Facebook-side kan således tjene som et online forum, hvor der kan blive sat ord og billeder på mange af de svære følelser, der kan være forbundet med at miste én, man har kær. Derfor ønsker nogle pårørende at bevare deres kæres Facebook-konto for eftertiden – men uden at denne er aktiv og kan indgå i Facebooks automatiske udsendelser af diverse opfordringer og invitationer.

Løsningen på denne udfordring er at omdanne afdødes Facebook-konto til en mindeside. Dette kan ligeledes gøres via ovennævnte formular på [Facebooks hjemmeside](#).

En Facebook-mindeside har den fordel, at den ikke kan findes ved at søge på afdødes navn. Det er således kun venner, der er forbundet med den døde via siden, der vil kunne få adgang til den.

Ligesom ved sletning af en Facebook-profil (se ovenfor) skal man kunne bevise sit tilknytningsforhold til afdøde. Det vil sige, at der skal medsendes fx en kopi af vedkommendes dødsattest, fødselsattest eller en nekrolog.

Facebook udleverer ikke kodeord

Det er ikke muligt at få Facebook til at udlevere en død persons kodeord. De to ovenstående muligheder er derfor de muligheder, der i øjeblikket findes for som pårørende at få indflydelse på, hvad der skal ske med en afdøds Facebook-konto – medmindre man har adgang til afdødes computer med direkte adgang til kontoen eller har fået overleveret kodeord.

Man kan hjælpe sine pårørende ved fx at udfylde formularen [Min Sidste Vilje](#), hvori der kan nedskrives, hvor man gemmer personlige brugernavne og kodeord til sociale medier og e-mail mv. – og hvad man ønsker, der skal ske med de forskellige konti, når man er død.

Det er også muligt på sin Facebook-konto at indskrive sine ønsker til, hvad der skal ske med profilen, når man dør. Her kan man under "Indstillinger" skrive ind, om man ønsker profilen slettet eller omdannet til mindeside, og om der skal være en såkaldt eftermælekontakt, der skal se efter kontoen – og hvem det skal være. En eftermælekontakt kan træffe beslutninger om afdødes konto, når den er omdannet til en mindeside.

Google

Det kan være svært at komme udenom Google. Mange har fx deres e-mail hos Google (Gmail), og det er også Google, der ejer YouTube, hvor man kan have digital arv liggende i form af fx forskellige personlige filmklip. Google tilbyder desuden, at man kan lægge alle former for elektroniske filer i deres online sky kaldet Google Drev.

Det samme brugernavn og kodeord bruges til at logge ind på tværs af Googles platforme og services, og har man ikke på forhånd videregivet login-oplysningerne til sine pårørende, kan de ikke få adgang til indholdet, der ligger de forskellige steder, når man er død.

De pårørende har dog mulighed for at anmode Google om at lukke eller hente data fra kontoen ved at udfylde [Googles formular](#) vedrørende kontoen og indsende ID og dødsattest.

Man har, mens man lever, mulighed for at benytte sig af Googles eget værktøj til håndtering af digital arv kaldet [Inactive Account Manager](#) eller [Administration af Inaktiv Konto](#). Her kan man få Google til tage forskellige skridt, hvis ikke man har været aktiv, det vil sige ikke har logget sig ind på sin konto i fx tre, seks eller ni måneder. Man kan fx få Google til at slette alle de data, man har, efter en bestemt periode eller tildele udvalgte pårørende adgang til indholdet på én eller flere af Googles forskellige platforme, når man er død.

LinkedIn

LinkedIn er et erhvervsorienteret, socialt netværkssite, hvor brugerprofilerne er bygget op som et CV med oplysninger om uddannelse og erhvervs erfaring. LinkedIn bruges bl.a. til udveksling af faglig viden og til netværksgrupper, og flere virksomheder bruger LinkedIn til rekruttering af nye medarbejdere.

LinkedIn kan ikke vide, om personerne bag profilerne er i live, og det kan derfor ske, at afdøde personer dukker op i søgninger eller i LinkedIns egne opslag.

Er man pårørende til en afdød person med en profil på LinkedIn, kan man bede om at få profilen lukket ned. Her kan man benytte [formularen, der ligger på LinkedIns hjemmeside](#).

Her skal man bl.a. oplyse afdødes navn, et link til afdødes profil samt ens relation. Hvis man medsender en nekrolog eller anden offentlig omtale af dødsfaldet, kan LinkedIn benytte dokumentationen til at verificere, at den pågældende person er død. Formularen kan udfyldes og underskrives direkte på skærmen og herefter indsendes til LinkedIn, der så gennemgår formularen og vender tilbage.

Opsparing til egen begravelse/bisættelse

Det er muligt at spare op til sin egen begravelse/bisættelse, og der kan vælges mellem forskellige aftaler. Nogle opsparingsordninger kræver, at man har en bestemt alder, fx 50 år, for at kunne lave en opsparing til egen begravelse/bisættelse, ligesom der også kan være regler omkring, hvor meget man kan indbetale til opsparingen.

En opsparingsordning til egen begravelse/bisættelse har ingen indflydelse på beregning af eventuelle personlige tillæg fra kommunen som fx hjemmehjælp, boligsikring og andre tilskud. I forbindelse med boopgørelsen vil en opsparing indgå på samme måde som andre begravelsestilskud og aktiver. Der er desuden ikke skattemæssigt fradrag for en opsparingsordning.

Der findes forskellige begravelseskasser, hvor der kan laves en aftale om opsparing, fx [Begravelseskassen Danmark](#) eller [Elysium Begravelsesopsparing](#).

Pasning af døende i hjemmet

Orlov til at passe og pleje en døende i hjemmet

Hvis en nær slægtning eller ven er døende og vil dø i sit eget hjem, kan man som nærtstående søge om orlov til at passe og pleje vedkommende i den sidste tid.

Den nærtstående, der får bevilget orlov, får udbetalt et plejevederlag afhængig af sin indkomst. Man søger om plejevederlag i den kommune, hvor plejeforholdet skal etableres.

Vederlaget modtages i forbindelse med pasningen af den døende og kan modtages 14 dage efter, at den syge er afgået ved døden. Vederlaget afbrydes ikke ved kortere indlæggelser. Orloven stopper, hvis den syge kommer på hospice eller plejebolig.

Der kan ydes hjælp fra kommunen sideløbende.

Læs mere på [borger.dk](#)

Testamente/arv

Ved at skrive et testamente kan evt. stridigheder ofte undgås mellem dem, der skal arve afdødes ejendele eller formue. Arveloven er kompliceret, og fordelingen af arven afhænger blandt andet af, om den pågældende er gift, har børn i nuværende eller tidligere ægteskaber, om børnene er adopterede, eller om der er sær- eller fælleseje i ægteskabet.

Det er en advokat, der udarbejder et testamente. Advokaten kender arvereglerne til bunds, og i testamentet kan man derfor nedskrive udførligt, præcis hvilken del af arven, bortset fra den såkaldte [tvangsarv](#), der skal tilfalde de forskellige arvinger, samt om dele af arven fx skal gå til diverse velgørende organisationer eller lignende.

Forskellige typer testamenter – eksempler:

Notartestamente: Et notartestamente er et testamente, der underskrives foran en notar. En kopi af testamentet gemmes i Centralregisteret for Testamenter, der kontaktes efter et dødsfald for at finde ud af, om afdøde evt. havde oprettet et testamente.

Vidnetestamente: Et vidnetestamente er et testamente, der underskrives under tilstedeværelse af to uvildige vidner. Vidnerne kan være naboer, venner eller bekendte. Vidnerne må ikke være nævnt i testamentet eller have interesse i indholdet.

Nødtestamente: Hvis man pga. sygdom eller andet nødstilfælde er forhindret i at oprette et almindeligt testamente, kan man oprette et nødtestamente. Det kan gøres mundtligt eller skriftligt, der er ingen særlige krav. Et nødtestamente bortfalder, når der i tre måneder har været mulighed for at oprette et almindeligt testamente.

Børnetestamente: Forældre kan tilkendegive, hvem de ønsker skal overtage forældremyndigheden over deres børn i et børnetestamente. For myndighederne er tilkendegivelsen ikke bindende, men vejledende.

Behandlingstestamente: I et [behandlingstestamente](#) kan man fravælge livsforlængende behandling, herunder genoplivning ved hjertestop, i en række situationer. Behandlingstestamentet træder i kraft, hvis man ikke længere er i stand til at tage stilling til sin behandling. (Se mere under afsnittet "Behandlingstestamente").

Plejetestamente: I et plejetestamente kan man tilkendegive sine ønsker for fremtidig pleje og omsorg i tilfælde af, man bliver alvorligt syg og ikke længere kan udtrykke sine behov. Kommunen skal så vidt muligt respektere ønskerne, når plejen planlægges.

Se mere om testamenter på borger.dk

Organdonation

Man kan, fra man er 15 år, selv bestemme, om man vil tillade transplantation af sine organer i tilfælde af, man erklæres hjernedød. Har man ikke selv taget stilling eller undladt at meddele sin beslutning skriftligt eller mundtligt, skal de pårørende tage stilling.

Man kan tilkendegive sin holdning til organdonation i [Donorregistret](#) ved at udfylde et donorkort, som man opbevarer på sig, eller ved at fortælle det til sine pårørende. Det anbefales under alle omstændigheder, at man fortæller sine nærmeste om sin holdning til organdonation.

Tilladelse til donation

Man kan tilkendegive sin holdning til donation på fire forskellige måder: Man kan:

- give fuld tilladelse. Det betyder, at alle organer må bruges til transplantation. Fuld tilladelse betyder, at man tillader brug af hjerte, nyrer, lunger, hornhinder, lever, tyndtarm, bugspytkirtel og hud. Desuden er menisker, ledbånd, brusk og sener omfattet af en fuld tilladelse.
- give begrænset tilladelse. Det betyder, at man kun tillader brug af de organer, som er krydset af i Donorregistret/på donorkortet.
- svare "Ved ikke". Det betyder, at man ikke har taget stilling til, om organerne må bruges til transplantation, og at man ønsker, at de pårørende skal tage stilling.
- nedlægge forbud. Herved tilkendegiver man, at ingen organer må bruges til transplantation.

Herudover kan man afkrydse, om en eventuel tilladelse forudsætter de pårørendes accept.

Hvornår er man hjernedød?

En person kan kun erklæres hjernedød, når to speciallæger har gennemført en særlig hjerne-dødsundersøgelse.

Læs om organdonation på [Dansk Center for Organdonations hjemmeside](#).

Organer må ikke købes eller sælges i Danmark

Man må ifølge loven ikke købe eller sælge organer i Danmark. Det er også forbudt at benytte købte organer, så en patient med behov for transplantation kan derfor hverken købe eller få transplanteret et købt organ i Danmark. Af samme grund kommer alle organer, der bruges til transplantation i Danmark, fra mennesker, som personligt eller gennem pårørende har sagt ja til at være organdonorer.

Obduktion

En obduktion er en undersøgelse af en afdød persons indre organer. Fra man er 18 år, kan man tage stilling til, om man vil obduceres eller ej efter sin død. Har man ikke selv taget stilling, vil de eventuelle pårørende blive bedt om at tage stilling.

To slags obduktioner

Loven skelner mellem:

1. Retslægelige obduktioner, der skal foretages, når dødsfaldet skyldes et strafbart forhold, eller når døds måde eller dødsårsag ikke har kunnet fastslås ved ligsynet.

Ingen kan modsætte sig en retslægelig obduktion. Den skal sikre korrekte afgørelser i straffesager, arvesager, forsikringssager og andre civile sager.

2. Lægevidenskabelige obduktioner, der foretages af forsknings- og uddannelsesmæssige grunde. Lægevidenskabelige obduktioner giver mulighed for at forske i sygdomme/sygdomsbehandling og i bestemmelse af dødsårsager, og de bruges desuden i forbindelse med undervisning. Samtidig er det en kvalitetskontrol af de ligsyn, inkl. bestemmelse af dødsårsager, der foretages.

Man kan modsætte sig lægevidenskabelige obduktioner.

Hvornår må obduktion foretages?

- Når afdøde efter sit fyldte 18. år har givet sit samtykke.
- Når de nærmeste pårørende giver tilladelse.
- Når de nærmeste pårørende ikke modsætter sig obduktion inden seks timer efter lægernes henvendelse.
- Når de nærmeste pårørendes opholdssted ikke kendes.

I alle andre tilfælde må der ikke obduceres.

Tilkendegivelse om obduktion

Man kan tilkendegive sin holdning til obduktion på tre forskellige måder. Man kan:

- give tilladelse til obduktion med et lægevidenskabeligt formål
- give tilladelse til obduktion med et lægevidenskabeligt formål samt tilladelse til patientbehandling (at der eksempelvis udtages mindre stykker hud eller væv)
- nedlægge forbud mod obduktion.

Donation af legemet til medicinsk forskning

Efter gældende lovgivning kan personer over 18 år donere deres afdøde krop til donationsordningen til brug for lægevidenskaben. Hvis man ønsker det, skal man udfylde en testamentarisk erklæring om donation. Erklæringen skal underskrives af vedkommende, der ønsker at donere sin krop, og to vitterlighedsvidner eller egen læge og skal herefter returneres til donationsordningen.

Hvem kan modtage erklæringen om donation af legemet?

Der findes i Danmark tre institutter, der modtager og registrerer de indsendte erklæringer:

- [Aarhus Universitet, Institut for Biomedicin](#)
- [Syddansk Universitet, Institut for Molekylær Medicin - Campus](#)
- [Københavns Universitet, Institut for Cellulær og Molekylær Medicin.](#)

Ønsker man at donere sin krop til donationsordningen eller blot få mere viden om, hvad dette indebærer, kan man henvende sig til det institut, der ligger i ens landsdel. Det er også gennem det pågældende institut, at man får den testamentariske erklæring.

Tidsfrist for donation

Hvis man har testamenteret sin krop til donationsordningen, anbefales det, at man fortæller det til de nærmeste pårørende, da institutterne ønsker at modtage kroppen senest fire døgn efter dødsfaldet. Selvom tidsfristen for overførsel til instituttet er kort, forhindrer det ikke, at der kan afholdes en højtidelighed, hvor der tages afsked med afdøde inden overførslen til instituttet. Institutet kan beholde kroppen i op til to år efter dødsfaldet.

Bedemanden sørger for transport og information

Bedemanden sørger for transport af afdøde til og fra det institut, som afdøde har doneret sin krop til. Desuden informerer bedemanden de pårørende om, hvornår urnenedsættelsen eller begravelsen kan finde sted, hvilket afhænger af, hvornår det pågældende institut har afsluttet dets brug af kroppen.

Behandlingstestamente

Hvad er et behandlingstestamente?

I et behandlingstestamente kan man fravælge livsforlængende behandling, herunder genoplivning ved hjertestop, i disse tre situationer

- Hvis man ligger for døden, og behandlingen kun vil forlænge livet og ikke gøre, at man får det bedre eller får lindret smerter.
- Hvis man er så svækket af sygdom, ulykke eller alder, at man aldrig vil komme til at tage vare på sig selv fysisk og mentalt.
- Hvis behandlingen kan betyde, at man overlever, men lægen vurderer, at de fysiske konsekvenser af sygdommen eller af selve behandlingen vil være meget alvorlige og lidelsesfulde.

Man kan også vælge, at man ikke vil have behandling med tvang for en fysisk sygdom i en situation, hvor man ikke længere er i stand til at tage vare på sig selv.

Hvornår træder behandlingstestamentet i kraft?

Behandlingstestamentet træder i kraft, hvis man ikke længere er i stand til at tage stilling til sin behandling. Det kan fx være, hvis man er blevet dement. Det er lægen, der vurderer, hvornår en person er i en tilstand, hvor behandlingstestamentet skal træde i kraft.

Hvis man vil oprette et behandlingstestamente

Man kan oprette et behandlingstestamente på sundhed.dk. Her kan man også tilbagekalde eller ændre i behandlingstestamentet. Man kan også udfylde behandlingstestamentet på papir og indsende blanketten, som man finder i [pjecen om behandlingstestamentet](#).

VED DØDSFALDET

Hvis du som pårørende eller fagperson står med en person, der er død, kan du i denne del se fx hvilke papirer, der skal udfyldes, hvad bedemanden kan hjælpe med, hvilke typer begravelser, der kan vælges imellem, hvordan en mindesammenkomst kan afholdes og om tilskud til begravelsesomkostningerne.

Dødsattest

Ved et dødsfald skal lægen udfylde en dødsattest på afdøde. Dødsattesten er et dokument, der er et retsligt bevis på, at en person er død. Afdøde må ikke lægges i kiste, begravnes, kremes/brændes eller føres ud af landet, før attesten er udstedt.

Når en person er afgået ved døden, skal liget synes af enten afdødes egen læge, en hospitalslæge eller ved et såkaldt retslægeligt ligsyn. Det er den læge, som har foretaget ligsynet, der udsteder dødsattesten, og det foregår som udgangspunkt elektronisk.

Dødsfald i udlandet

Ved dødsfald i udlandet er det de lokale myndigheder, der udfylder dødsattesten. Den danske ambassade eller konsulatet på stedet kan herefter hjælpe med det videre forløb, herunder sørge for at det danske politi hurtigt underretter de pårørende i Danmark.

Ambassaden eller konsulatet kan også vejlede og bistå med kremation/brænding og/eller hjemtransport af urne eller kiste – eller med lokal begravelse. Skal afdøde hjem med fly, vil liget blive balsameret, før det lægges i kiste.

Det blå EU-sygesikringskort dækker ikke udgifterne til hjemtransport i tilfælde af dødsfald. For at være sikker på at de pårørende har mulighed for at få dækket udgifterne i forbindelse med dødsfald, skal man inden afrejse sørge for at tegne en privat rejseforsikring.

Man kan finde en oversigt over de danske repræsentationer i udlandet på [Udenrigsministeriets hjemmeside](#).

Anmodning om begravelse/ligbrænding

Ethvert dødsfald skal anmeldes til begravelsesmyndigheden senest to hverdage efter dødsfaldet.

Begravelsesmyndigheden er sognepræsten/kirkekontoret i afdødes bopælsogn uanset trosretning. I tilfælde af, at afdøde ikke har bopæl i Danmark, skal dødsfaldet anmeldes i det sogn, hvor dødsfaldet har fundet sted. Begravelsesmyndigheden sørger for at give skifteretten, folkeregistret, kommunen, kirkegården og evt. krematorium besked om dødsfaldet.

I anmodningen skal man oplyse, om afdødes skal begraves eller kremeres/brændes, og om en præst skal medvirke ved begravelsen/bisættelsen. Det oplyses også, hvor og hvornår begravelsen/bisættelsen skal finde sted.

Hvem skal anmelde dødsfaldet?

Anmelderen vil oftest være afdødes nærmeste pårørende. Findes der ingen familiemedlemmer, kan det være en ven eller en nabo, som anmelder dødsfaldet. Findes der ingen personlige anmeldere, er det kommunen, der har pligt til at anmelde dødsfaldet, og det gør sig også gældende, hvis afdøde ikke er dansk statsborger.

Anmodningen kan indsendes elektronisk via borger.dk. I enkelte tilfælde skal anmodningen printes, udfyldes og sendes. Her benyttes blanketten kaldet 'Anmodning om begravelse og ligbrænding - til print'. Dette gælder, hvis:

- afdøde ikke har et CPR-nummer
- man ikke har NemId/MitID.

Bedemanden vil i mange tilfælde være den person, der via en fuldmagt fra anmelder udfylder anmodningen om begravelse/ligbrænding for familien og sørger for, at den sendes til begravelsesmyndigheden.

Godkendelse af anmodningen

Begravelsesmyndigheden skal godkende anmodningen. Er de pårørende indbyrdes uenige om egne eller afdødes ønsker til begravelsen/bisættelsen, fungerer begravelsesmyndigheden (sognepræsten) som mægler. Ved fortsat uenighed træffes afgørelsen af skifteretten, der fungerer som domstol.

Bedemand & bestilling af begravelse/bisættelse

For de efterladte kan det være vanskeligt at overskue planlægningen af en begravelse/bisættelse midt i sorgen over at have mistet. Bedemanden kan være de pårørendes praktiske hjælp og støtte, som så vidt muligt sørger for, at ønskerne til begravelsen/bisættelsen bliver opfyldt. Bedemanden ved, hvad der kan lade sig gøre i henhold til loven og kan svare på de pårørendes forespørgsler. Som pårørende skal man ikke være tilbageholdende med ønsker. Mere kan lade sig gøre, end de fleste tror.

I kiste

Det er ofte bedemanden, der lægger afdøde i kisten og sørger for, at afdøde ser pæn ud. De efterladte har forinden besluttet, om afdøde skal have eget tøj eller ligklæder på. Det er mest almindeligt, at afdøde bærer sit eget tøj. De pårørende må meget gerne være med til at lægge afdøde i kiste.

De pårørende kan efter aftale med bedemanden se afdøde lige så ofte, de ønsker, før begravelsen/bisættelsen. Afdøde kan, indtil højtideligheden finder sted og alt afhængig af situationen, enten stå i et kapel, på et krematorium eller forblive i eget hjem.

Bedemandens ydelser

Bedemanden kan hjælpe med at:

- udarbejde et prisoverslag over udgifterne ved begravelsen/bisættelsen
- anmelde dødsfaldet til begravelsesmyndigheden, som herefter underretter skifteretten, folke- registret og kommunen
- klæde afdøde på, evt. i samarbejde med de pårørende
- lægge afdøde i kiste/afhente afdøde
- træffe aftaler med blomsterhandler, dagblade, stenhugger, organist, kor, eventuel solist m.m.
- henvise til præst for aftale om højtideligheden
- afgive bestilling til kirkegård og krematorium
- køre kiste med afdøde til højtideligheden, kirkegård eller krematorium
- assistere ved begravelseshøjtideligheden og samle krans- og blomsterkort til de pårørende
- planlægge og assistere ved en borgerlig begravelse/bisættelse, inklusive at holde tale
- aftale urnens anbringelse med de pårørende og kirkegården
- transportere urnen
- i visse tilfælde foretage udlæg for rekvirerede ydelser fra leverandører og offentlige institutioner
- sørge for at diverse former for berettiget begravelseshjælp bliver udbetalt til boet
- sikre at de pårørende (bestiller af begravelsen/bisættelsen) modtager en korrekt faktura for bedemandens egne ydelser samt sikre, at faktura fra fx stenhugger, krematorium, kirkegård m.m. i visse tilfælde sendes direkte til de pårørende.

Intet krav om bedemand

Der stilles intet krav om, at de pårørende skal benytte en bedemand. I de senere år er det blevet muligt, at de pårørende via internettet selv kan udføre en del af det arbejde, som bedemanden traditionelt har stået for. Der er således en række begravelsesforretninger, der tilbyder lavere priser, hvis man bestiller via nettet, og hvor de pårørende selv kan tage sig af en lang række praktiske ting omkring en begravelse/bisættelse.

Dødsannoncer

Dødsannoncer i aviser

Mange pårørende vælger at indrykke en dødsannonce i aviser eller på internettet for at informere venner og bekendte om dødsfaldet. Dødsannoncen indeholder som oftest også eventuel tid og sted for afholdelse af begravelsen/bisættelsen samt eventuel mindesammenkomst. Dødsannoncer kan indrykkes både før og efter, begravelsen/bisættelsen har fundet sted afhængigt af, om de pårørende eller afdøde har ønsket opmærksomhed omkring højtideligheden. Prisen for at indrykke en dødsannonce varierer alt efter annoncens størrelse og avisens oplag.

Dødsannoncer på nettet

Det er muligt at få dødsannoncer på internettet. På afdoede.dk kan man se dødsannoncer fra hele landet og ligeledes abonnere på dødsannoncer fra et bestemt område. Også enkelte bedemænd har dødsannoncer på nettet.

Konti spærres

Når nogen dør, vil banken som udgangspunkt spærre den afdødes konti og hævekort. Banken får automatisk besked om dødsfaldet via CPR-registret. Samtidig vil eventuelle fuldmagter, som den afdøde har afgivet, bortfalde. Hvis der er Betalingservice knyttet til kontiene, vil denne også blive standset – også selvom afdøde blot er medejer af en konto (såkaldt fælleskonto).

De forskellige banker kan have forskellig praksis, hvad angår spærring af fælleskonti og konti med fuldmagtshavere ved kontohavers død. Praksis vil normalt være beskrevet i den enkelte banks forretningsbetingelser.

Kisten

Uanset om en afdød person skal begraves eller kremeres/brændes, er det et lovkrav, at afdøde skal lægges i en kiste.

Valg af kiste

Det er muligt at vælge kister i forskellige materialer, størrelser og farver, men det mest almindelige valg af kiste, uanset om afdøde skal begraves eller kremeres/brændes, er en hvid kiste.

I dag er kisterne oftest fabriksfabrikerede. Det er også lovligt at designe sin egen kiste, og her er der ingen særlige krav til, hvordan kisten skal se ud. Dog er der en række forhold omkring selve konstruktionen, materialer og udsmykning, som skal overholdes, bl.a. for at kisten lever op til gældende miljølovgivning.

Der kan herudover være nogle særlige bestemmelser omkring størrelsen på kisten på de enkelte kirkegårde, hvor der oftest er nogle standardmål for de forskellige gravsteder, lige såvel som krematorieovnenes størrelser har sine begrænsninger. Det kan derfor være en god ide at kontakte den pågældende kirkegård eller krematorium og høre nærmere.

Udsmykning af kisten

Det mest brugte som kistepynt er blomster, men det er også muligt at gøre kister mere personlige ved at udsmykke dem med tegninger og malerier, som man enten lægger på kisten eller tegner/maler direkte på kisten. Især børn kan få meget ud af at lave tegninger på kisten eller skrive en sidste hilsen, men også voksne udsmykker kister. Speciel udsmykning skal altid aftales med den pågældende præst, hvis højtideligheden skal foregå i en kirke.

Hvad må man have med i kisten?

De fleste får deres eget tøj på i kisten. Ellers bliver afdøde iklædt ligklæder, eller man kan helt fravælge tøj. Det er almindeligt, at afdøde bærer enkelte smykker, og at børn kan få en bamse med i kisten. Der er ingen regler for, hvad der må anbringes i kisten, dog må det kun være let forgængelige genstande/materialer såsom fotos, breve, tegninger, bamser, sko, smykker o.l.

Borgerlig begravelse/bisættelse

En borgerlig begravelse/bisættelse er en højtidelighed, der holdes uden for folkekirken/et tros-samfund og uden medvirken af en præst, imam, rabbiner e. l. Der er ingen lovkrav til, hvordan eller hvor en borgerlig højtidelighed skal foregå, ud over at man ikke må forstyrre den offentlige orden, og at det skal foregå sømmeligt.

Borgerlig højtidelighed i kapel eller eget hjem

Den borgerlige højtidelighed kan afholdes i et kapel, som oftest ligger i tilknytning til et krematorium, en kirkegård, et hospital eller et plejehjem. Højtideligheden kan også afholdes fx i afdødes eget hjem, have eller i et forsamlingshus.

Planlægning af den borgerlige højtidelighed

Man kan selv sammensætte forløbet for sin borgerlige begravelse/bisættelse, eller de pårørende kan gøre det. Der bliver ofte afholdt taler, valgt musik og sange med tanke på den afsked, der skal tages. Nogle læser digte op og viser billeder af afdøde. Andre vælger at holde en højtidelighed med kisten stående åben. Alt sammen ud fra afdødes egne ønsker til begravelsen/bisættelsen, eller ud fra hvad de pårørende finder i overensstemmelse med afdødes liv.

Bedemanden som koordinator

De fleste bedemænd tilbyder at forestå højtideligheden og kan komme med råd og vejledning til, hvordan den kan gennemføres. Afskeden kan ikke gøres om, så det er vigtigt, at man overvejer, hvordan familie og venner bedst muligt får taget afsked.

Afdødes pårørende kan også selv stå for højtideligheden, eller man kan fx få Humanistisk Samfund til at påtage sig opgaven.

Religiøs begravelse/bisættelse

En religiøs begravelse/bisættelse er en begravelseshandling, hvor en præst i folkekirken, en imam, rabbiner e.l. fra et andet trossamfund medvirker.

Begravelse/bisættelse i folkekirken

Er man medlem af folkekirken, har man ret til en folkekirkelig begravelse/bisættelse, der indebærer jordpåkastelse, fadervor og velsignelse, og hvor en præst er til stede.

De pårørende henvender sig til den præst, som de gerne vil have til at forestå begravelsen/bisættelsen. Kontakten til præsten kan også tages via kirkekontoret i det sogn, hvor begravelsen/bisættelsen ønskes afholdt, eller via bedemanden.

Præsten er ansvarlig for begravelseshandlingen

Ved en kirkelig handling er præsten ansvarlig for begravelseshandlingens forløb. Præsten afholder typisk en samtale med de nærmeste pårørende for at høre deres og evt. afdødes egne ønsker til forløbet, herunder valg af salmer m.m. De pårørende fortæller samtidig præsten om afdøde med henblik på præstens forberedelse af, hvad der skal siges ved højtideligheden.

Tid og sted for begravelsen/bisættelsen

En begravelse/bisættelse skal ifølge loven afholdes senest otte dage efter dødsfaldet. Begravelsen/bisættelsen kan tidligst foregå, når der er udfyldt en dødsattest og en 'Anmodning om begravelse/ligbrænding', hvor begravelsesmyndighedens tilladelse er givet.

Den kirkelige højtidelighed afholdes oftest i en kirke eller i et kapel i afdødes sogn. Efter aftale med præsten kan højtideligheden evt. afholdes et andet sted.

Er man medlem af folkekirken, men ønsker at højtideligheden finder sted uden en præsts medvirken, er det vigtigt, at man har udtrykt det skriftligt. Ønsker man omvendt at afholde begravelsen/bisættelsen i en kirke, selvom man ikke er medlem af folkekirken, skal den pågældende sognepræst give en speciel tilladelse.

Kommunal begravelse/bisættelse

Det er afdødes bopælskommune, der skal anmelde dødsfaldet, hvis der ingen pårørende eller andre nærtstående personer findes til afdøde. Bopælskommunen dækker udgiften til begravelsen/bisættelsen. I en sådan situation vil det være kommunen, der bestemmer, hvordan begravelsen/bisættelsen skal foregå.

Afdødes ønske om begravelsesform skal respekteres

Har afdøde skriftligt eller mundtligt givet udtryk for ønsker til begravelsen/bisættelsen, fx i [Min Sidste Vilje](#), skal afdødes ønske efterleves. Har afdøde mundtligt givet udtryk for at ville begraves fremfor kremeres/brændes, skal det bekræftes af den person, der stod afdøde nærmest. Ellers vil det være kommunen, der foretager anmodningen, og de fremsætter generelt et ønske om, at afdøde kremeres/brændes, og efterfølgende vil urnen blive nedsat på en anonym askefællesgrav (de ukendtes).

Efterlysning af pårørende

Hvis der ingen pårørende er til en afdød (de nærmeste kan findes i CPR-registret), kan der være enkelte kommuner, der indsætter en annonce i aviserne og efterlyser eventuelle pårørende. I andre dele af landet vil efterlysningen blive iværksat af skifteretten, når boet skal opgøres.

Der er således stor forskel på, hvad man gør rundt om i Danmark. Nogle præster leder efter familie, naboer, venner eller bekendte ved en kommunal begravelse/bisættelse.

Alle med relation til afdøde har lov til at deltage i en eventuel begravelseshandling, selv om det er kommunen, der betaler begravelsen/bisættelsen.

Bliver der afholdt en højtidelighed?

Der afholdes en begravelses-/bisættelseshøjtidelighed, hvis afdøde var medlem af folkekirken. Ellers vil afdøde blive kørt fra dødsstedet direkte til krematoriet.

Mindesammenkomst

Det er meget brugt at afholde en mindesammenkomst efter selve begravelsen/bisættelsen. Her har de pårørende mulighed for at hilse på alle deltagere, hvilket ofte har stor værdi for både de pårørende samt de øvrige deltagere som fx den afdødes venner. Ved sammenkomsten har alle desuden mulighed for at sige et par mindeord, spille musik, vise billeder e.l., som minder dem om afdøde.

Der er ingen regler for, hvordan en mindesammenkomst skal være, eller hvor den skal afholdes. Afdøde kan evt. selv have udtrykt ønske om et bestemt sted, hvad der skal serveres m.m. Det kan fx skrives i [Min Sidste Vilje](#). Det er i sidste ende altid de pårørende, der bestemmer, om der skal afholdes en mindesammenkomst, og hvordan den ønskes afholdt.

En mindesammenkomst afholdes oftest et af følgende steder: På restaurant, i et lokale i forbindelse med kirken eller kapellet, et forsamlingshus eller privat.

Det er meget almindeligt, at der er et traktement, som kan være alt lige fra kaffe, øl, sodavand og champagne til kage, smørrebrød eller middag. Også på dette område er der en tendens til, at afdøde selv tager stilling til, hvad der skal serveres og på forhånd har nedskrevet sine ønsker i fx [Min Sidste Vilje](#).

Længden på en mindesammenkomst er meget individuel. Oftest er det et par timer, men det kan også sagtens være en hel dag og aften. Afdøde kan i nogle situationer have været årsag og initiativtager til, at mange af deltagerne ved begravelsen/bisættelsen har set hinanden tidligere. Det er derfor ikke sjældent, at man ved at miste denne person måske ses for sidste gang netop til afdødes mindesammenkomst.

Gravpladser/askespredning

De danske kirkegårde, både de kommunale og de, der hører under folkekirken, er begravelsesplads for alle. Dette gælder, uanset om man er medlem af folkekirken eller ej. Derudover findes der begravelsespladser, som tilhører bestemte trossamfund.

Fredningstid (gravfred)

Ved køb af et gravsted skal der betales for brugsretten til gravstedet i mindst 10 år ved urnegrav og mindst 20 år ved kistegrav. I princippet kan man frit vælge den kirkegård, man ønsker, eller en anden begravelsesplads godkendt af Kirkeministeriet. Der kan være forskellige takster, afhængig af om man er medlem af folkekirken eller ej, og om man er udenbys- eller indenbys borger i den pågældende kommune.

Sådan kan asken anbringes

Har afdøde ønsket at blive kremeret/brændt, er der følgende muligheder for anbringelse af asken:

På kirkegården:

- Et urnegravsted med individuel afgrænsning, plantning og gravsten. Det kan være et traditionelt gravsted, som har en størrelse, hvori der også kan nedsættes kister, eller det kan være et mindre gravsted kun beregnet til urner.
- Et urnegravsted i kendt fællesareal med en mindre minde-/gravsten, også kaldet en plænesten eller liggesten.
- Et urnegravsted i kendt fællesareal uden minde-/gravsten.
- Et urnegravsted i anonymt/ukendt fællesareal. Ved dette valg fravælges samtidigt en minde-/gravsten.
- Urnen kan sættes i et kolumbarium eller en urnemur. Et kolumbarium er som oftest en hal eller en væg med nicher i væggene i flere etager, hvori urner placeres synligt. Urnemuren er en videreudvikling af kolumbariet. Her er urnerummet dannet i en mur og herefter lukket til med en stenflade.
- Nogle kirkegårde har afsat et område af kirkegården til såkaldt skovkirkegård, dvs. med træer og anden beplantning, der minder om en almindelig skov. Her kan urnen nedsættes som på en skovbegravelsesplads, men i indviet jord.

I skoven:

- Urnen kan nedsættes på en skovbegravelsesplads. Det er en begravelsesplads, der anlægges i naturen som en del af den naturlige skov. Et af formålene med en begravelsesplads i skoven er, at den skal være neutral i forhold til religion. Jorden er dermed heller ikke indviet, som den er på en kirkegård.

I havet:

- Asken kan spredes over åbent hav, større fjorde eller bugter. Det er ikke tilladt at sprede asken over en sø eller at sænke urner med aske i havet. Det er afdødes pårørende, der skal sørge for at få asken spredt, og spredningen af asken skal foregå på en måde, der ikke støder andre. Afdøde skal selv have udtrykt et ønske om at få spredt sin aske over havet.

Deling af asken

Det er muligt at søge om at få asken delt. Enten fordi man ønsker halvdelen af asken nedsat i et gravsted og den anden halvdel spredt over havet, eller den ene del af asken spredt over havet/ begravet i Danmark og den anden halvdel i udlandet. Afdøde skal selv have udtrykt et ønske om at få delt sin aske.

Urnenedsættelse på privat grund

De pårørende til afdøde kan søge om at nedsætte en urne på privat grund, hvis grunden er over 5.000 m². I ansøgningen skal der stå navnet og CPR-nummeret på den afdøde person, hvis urne ønskes nedsat på grunden. Ansøgningen skal desuden indeholde adressen og matrikelnummeret på grunden, og det anbefales at vedlægge et bilag med kort over, præcis hvor på grunden, at urnen skal nedsættes.

Ingen aske i hjemmet

I Danmark må urnen med asken ikke opbevares i hjemmet.

Sådan kan kisten anbringes

Der er følgende muligheder for anbringelse af kisten ved en jordbegravelse:

- Et kistegravsted med individuel afgrænsning, plantning og gravsten.
- Et kistegravsted i kendt fællesareal. Der vil her skulle vælges en mindre minde-/gravsten, også kaldet en plæneste/liggeste.
- Et kistegravsted i anonymt/ukendt fællesareal. Ved dette valg fravælges samtidigt en minde-/gravsten.

Der kan være forskel på mulighederne på de enkelte kirkegårde, og det kan derfor være en god idé at undersøge de aktuelle muligheder hos kirkegårdskontoret i egen kommune eller sogn.

Begravelseshjælp

Hvis den afdøde havde ret til dansk sygesikring, har de pårørende i de fleste tilfælde også ret til begravelseshjælp fra det offentlige. Det er 'Udbetaling Danmark' (det offentlige), der udbetaler eventuel begravelseshjælp til boet.

De pårørende kan ansøge om begravelseshjælp på hjemmesiden borger.dk. Det er også noget, som bedemanden typisk hjælper med. Begravelseshjælpens størrelse beregnes ud fra den afdødes og dennes eventuelle ægtefælles samlede formue.

Formueberegning

Begravelseshjælpens størrelse beregnes efter formuen på dødsdagen. De oplysninger om afdødes formue, som Udbetaling Danmark skal bruge for at beregne hjælpen, svarer til de oplysninger, som skifteretten skal bruge.

- Formuen omfatter også formuerettigheder i form af engangsudbetalinger, der udbetales til boet eller den efterlevende ægtefælle i anledning af dødsfaldet fra fx ATP, forsikringer og pensionsordninger. Engangsudbetalinger indgår i beregningen efter fradrag af eventuel skat.

- Når afdøde efterlader en ægtefælle eller registreret partner, er det ægtefællernes samlede formue og formuerettigheder, inklusive særeje, der lægges til grund.
- En eventuel efterlevelseshjælp og løbende pensionsudbetalinger til den efterlevende ægtefælle indgår ikke i formueberegningen.
- Udgifter i forbindelse med begravelsen/bisættelsen indgår ikke i beregningen.

Udbetaling af begravelseshjælpen

Normalt udbetales begravelseshjælp til bestilleren af begravelsen/bisættelsen efter, at [Udbetaling Danmark](#) har modtaget ansøgningen med dokumenter fra skifteretten og eventuelt anden nødvendig dokumentation for afdødes (og den efterlevende ægtefælles) formue og formuerettigheder.

De dokumenter, der kan være tale om, kan være:

- skifteattest
- åbningsstatus
- boopgørelse

Derudover skal der oplyses om afdødes gæld, den efterlevendes særeje samt engangsudbetalinger til ægtefællen i anledning af dødsfaldet, hvis disse oplysninger ikke fremgår af skifterettens dokumenter.

Øvrige tilskud til begravelsen/bisættelsen

Der findes forskellige andre muligheder for at få dækket dele af udgifterne til en begravelse/bisættelse.

Sygesikringen danmark

Er den afdøde medlem af Sygesikringen "danmark"'s gruppe 1 eller 2, kan de pårørende i forbindelse med dødsfaldet (dokumenteret ved offentlig myndighed) opnå et tilskud.

Fagforeninger

Enkelte fagforeninger udbetaler et engangsbeløb i begravelseshjælp til medlemmernes eventuelle efterladte.

Opsparing til begravelse/bisættelse

Afdøde kan have været medlem af en begravelseskasse som fx [Begravelseskassen Danmark](#) eller [Elysium Begravelsesopsparing](#). Afdøde kan her fx have en opsparing til begravelse/bisættelse eller et medlemskab af det tidligere Dansk Ligbrændingsforening stående, et medlemskab der i dag varetages af Begravelseskassen Danmark.

EFTER DØDSFALDET

I denne del kan du læse om en lang række såvel praktiske som mere personlige forhold, man kan tage stilling til og hånd om i tiden efter, at en person er død. Du kan fx blive klogere på, hvordan skifteretten håndterer afdødes bo, finde information om sorggrupper og psykologhjælp og læse om, hvordan den døde kan mindes.

Skifteretten

Når en person dør, vil skifteretten altid blive inddraget. [Skifteretten](#) er den myndighed, som tager stilling til, hvordan boet efter afdøde skal skiftes. Skifteretten får automatisk besked om dødsfaldet og vil herefter rette henvendelse til den pårørende, der står som anmelder på blanketten '[Anmodning om begravelse/ligbrænding](#)'.

Skiftefuldmagt

Det er kun anmelderen af dødsfaldet, der bliver kontaktet af skifteretten. Men som regel skal alle afdødes arvinger tage stilling til, hvordan boet skal behandles. Det kan derfor være praktisk, at man som anmelder af dødsfaldet tager andre familiemedlemmer med til et møde eller sørger for at have en fuldmagt fra dem – en såkaldt skiftefuldmagt. Fuldmagten fås hos skifteretten eller på domstol.dk

Må man råde over afdødes ejendele?

Indtil man har talt med skifteretten, må man som arving ikke råde over afdødes ejendele m.v., og man må således ikke rydde afdødes hjem for møbler. Skifteretten kan dog i særlige tilfælde tillade, at en bolig ryddes, hvis alle arvinger er enige. Man må heller ikke hæve på afdødes konti eller bruge afdødes kontanter. Det er meget almindeligt, at afdødes konti lukkes af banken. Man bør desuden ikke betale afdødes regninger, fx huslejen.

Hvilke oplysninger skal skifteretten bruge?

Til mødet/telefonmødet med skifteretten skal man have følgende klar:

- penge til at betale eventuel retsafgift (se afsnittet nedenfor om retsafgift og boafgift)

- regninger for rimelige begravelsesomkostninger; herunder: udgifter til bedemand, annoncering, kiste og urne, kørsel i rustvogn, dødsannonce, kranse og buketter, orgelspil og korsang, mad/drikke i forbindelse med begravelse/bisættelse, evt. køb og vedligeholdelse af gravsted, gravsten og inskription.

Desuden skal der medbringes afdødes eventuelle:

- testamente, adoptionsbevilling, ægtepagt og separations-/skilsmissepapirer
- bankbøger
- kontoudtog
- oplysninger om aktier, obligationer og andre værdipapirer
- oplysninger om fast ejendom, andelsbolig og lignende
- seneste ejendomsvurdering
- selvangivelse/årsopgørelse
- seneste lønseddel
- seneste pensionsopgørelse
- oplysninger om gæld
- oplysninger om værdien af afdødes ejendele – fx møbler, tv og bil
- oplysninger om værdien af efterlevende ægtefælles ejendele.

Værdien af afdødes (og efterlevende ægtefælles) ejendele er det beløb, som man vil kunne sælge ejendelene for på fx en auktion.

Er der oprettet testamente?

Som forberedelse til det første møde kontakter nogle skifteretter SKAT. Desuden undersøger skifteretten hos Centralregistret for Testamenter, om der er oprettet testamente.

Mødet i skifteretten – hvilken skifteform?

Skifteretten vil spørge om afdødes familieforhold. De arvinger, der er i kontakt med skifteretten, har pligt til at give disse oplysninger. Desuden vejleder skifteretten om valg af skifteform og hjælper evt. med at udfylde diverse blanketter.

Skifteattest

Har man alle de nødvendige papirer med til mødet, kan skifteretten allerede ved første kontakt vejlede om, hvilken skifteform der kan vælges. De fleste mindre dødsboer bliver helt afsluttet i skifteretten på dette møde, og man går fra mødet med en skifteattest. Skifteattesten er anmelderens bevis for, at man kan bestemme over afdødes aktiver, fx afdødes bankkonti.

Bliver mødet afholdt pr. telefon, fremsendes skifteattesten med posten. Hvis skifteretten ikke kan afgøre skifteformen på det første møde, udsættes behandlingen af sagen.

Skift af dødsboet

Som arving skal man tage stilling til, hvad der skal ske med afdødes penge, ejendele og eventuelle gæld – det vil sige dødsboet. Er dødsboets forhold let overskuelige, vil man som regel kunne klare sig med den hjælp, skifteretten kan give.

Som arving i et mere omfattende dødsbo vil man have brug for rådgivning fra fx en revisor eller en advokat. Vælger man at lade sig rådgive af en revisor eller en advokat, sikrer man sig imod følger af fejl i behandlingen af boet både gennem rådgiverens ekspertise og ansvarsforsikring.

Retsafgift og boafgift

Når skifteretten har afsluttet boet, skal der betales retsafgift og eventuel boafgift. Om der skal betales retsafgift og boafgift afhænger af, hvem der skal arve, og hvordan man vælger at opgøre boet.

Hvis man er i tvivl om, hvad man skal gøre, bør man altid kontakte skifteretten. Læs mere om mødet i skifteretten på domstol.dk.

Sorggrupper

I en sorggruppe er der mulighed for at mødes med ligesindede, der også har mistet nogle, de holdt af, eller som har haft livstruende sygdom tæt inde på livet. Det kan fx være en lærer, pædagog, psykolog, præst, sygeplejerske eller socialrådgiver, der står i spidsen for gruppen og sørger for at skabe en tryk og fortrolig ramme, hvor mennesker i sorg kan dele oplevelser, tanker og følelser.

Der findes flere forskellige muligheder for at blive en del af en sorggruppe. Det kan fx være gennem kirken, gennem patientforeninger (fx i Kræftens Bekæmpelse) eller via sin kommune. På sorgvejviser.dk er der en oversigt over sorgstøttetilbud i landets kommuner.

[Læs om sorg og sorghjælp på vores hjemmeside.](#)

Der findes særlige tilbud til børn, der er i sorg.

[Læs mere om børn, sorg og død på vores hjemmeside.](#)

Psykologhjælp

Pårørende til en afdød kan få offentligt tilskud til psykologbehandling efter sundhedsloven. Man henvises til psykologbehandling med offentligt tilskud af sin egen læge eller en vagtlæge. Det er kun psykologer med autorisation, og som er medlem af Dansk Psykolog Forening, der er tilsluttet ordningen med offentligt tilskud. Hvis man får en henvisning fra sin læge, kan man frit vælge mellem de tilsluttede psykologer.

Som udgangspunkt får man maksimalt tilskud til 12 konsultationer.

At mindes den døde

Det kan for den afdødes familie, venner og bekendte have stor betydning at være med til begravelsen/bisættelsen og den efterfølgende mindesammenkomst, da det opleves som en god mulighed for at sige farvel til den døde. Senere kan den døde mindes på anden måde, og her skal blot nævnes nogle enkelte eksempler:

Gravstedet

Gravstedet på kirkegården bliver for mange et sted at mindes afdøde. Der er et konkret sted at gå hen, og man kan lægge blomster, tænde lys m.m. Nogle besøger gravstedet på bestemte mærkedage og ved højtider.

Mindested i hjemmet

Man kan mindes den døde i sit eget hjem, fx ved at have billeder stående af afdøde eller have et mindealter. Nogle tænder lys på bestemte tidspunkter eller sætter friske blomster.

Mindesteder fx ved havet eller i haven

Nogle vælger et bestemt sted, måske ved en strand, et bestemt træ eller en bestemt sten, som man besøger for at mindes den døde.

Mindebog med billeder og historier om afdøde

Man kan selv lave en mindebog, eller man kan købe en, som man kan udfylde og sætte billeder ind i.

Minder på nettet

På nettet kan man fx mindes afdøde på Facebook, hvor man kan omdanne den dødes profil til en mindeside (se afsnittet om 'Digital arv') eller på diverse hjemmesider, hvor der kan 'tændes lys' for en afdød.

Mindepladser

Mindepladser opstår ofte spontant i forbindelse med fx ulykkessteder. Her lægger familie, venner og andre blomster, breve, tænder lys og markerer deres fælles sorg på denne måde.

Ritualer

Man kan synge en sang i fællesskab eller fx tænde lys hver søndag eller på den dødes fødselsdag eller dødsdag. Man kan skabe sine egne ritualer som en måde at mindes afdøde. Det er for de fleste efterladte vigtigt, at minderne om afdøde italesættes og på den måde lever videre.

Allehelgensdag

Allehelgensdag falder altid på den første søndag i november og er dagen efter Allehelgensaften (Halloween på engelsk). På denne dag mindes man de døde, ikke mindst i de danske kirker, hvor der mange steder er tradition for under gudstjenesten at læse navnene op eller tænde lys for de personer, der er døde i årets løb.

Hvis du vil vide mere

Hvis du har brug for mere information, kan du finde svar på mange forskellige spørgsmål på Landsforeningen Liv&Døds hjemmeside, livogdød.dk

Du kan også kontakte Landsforeningen Liv&Død enten på telefon 3336 4970 eller via e-mail info@livogdoed.dk

Funebariet

Du er også altid velkommen til at besøge Funebariet, Landsforeningen Liv&Døds udstillingssted om død og begravelse, som ligger centralt placeret i det indre København ved Nikolaj Plads. Funebariet er åbent hverdage kl. 9-15, og det koster 30 kr. for enkeltpersoner at besøge Funebariet.

Vores faste udstilling i Funebariet skaber et godt afsæt for en reflekteret og nutidig samtale om tab og sorg, død og begravelse. For alle som på den ene eller anden måde kommer i kontakt med disse for mange svære emner:

I Funebariet sættes der fokus på:

- Hvad vi kan tage stilling til, inden vi dør
- Den sidste tid og en værdig afsked
- Begravelsen/bisættelsen
- Sorg- og minderitualer

I udstillingen kan bl.a. ses en version af Livets Træ, man kan skrive sine livsønsker på et blad og sætte det på træet – og man kan se en kiste og urne.

Landsforeningen Liv&Død · Nikolaj Plads 27 · 1067 København K
Tlf. 3336 4970 · info@livogdoed.dk · www.livogdød.dk